

Ekofeminismin ensiaskeleet Aino Kallaksen teoksissa *Sudenmorsian ja Pyhän joen kosto*

kirjallisuusessee Suomen Akatemian Viksu-kilpailuun
Finnish A1/kirjallisuus
Huhtikuu 2009
Julia Uotila
Tikkurilan lukion IB-linja

Tiivistelmä

Tämän esseen tutkimuskysymys on, **millä tavalla Aino Kallaksen teoksissa *Sudenmorsian ja Pyhän joen kosto* esiintyvä luonnon ja feminiinin yhteys rakentaa, ylläpitää ja uusintaa sukupuolijärjestystä.** Vaikka Kallaksen molemmat teokset perustuvat dualistiselle ajattelulle, jonka perusteella mies ja nainen ovat osa samaa dikotomiaa kuin esimerkiksi yö ja päivä sekä kulttuuri ja luonto, naisen ja luonnon yhteys yritetään kirjoittaa uudestaan positiivisessa valossa. Vanhoja asetelmia kritisoidaan kirjoittamalla naisen ja luonnon yhteys uudelleen vahvuudeksi erilaisin keinoin, joita tarkastelen tässä esseessä.

Kallas ei pyrikään purkamaan ja kirjoittamaan vanhoja asetelmia kokonaan uudelleen, vaan hän vahvistaa feminiinin ja luonnon asemaa liittämällä niihin estetiikan ja maagisuuden. Näin luodaan myös vastakkainasettelu naisiin liitetyn aistien tiedon ja maagisten voimien sekä miehiin liitetyn virallisen tiedon ja tekniikan välille.

Nainen myös kirjoitetaan uudestaan aktiiviseksi toimijaksi ja samalla uusitaan miehen rooli: mies jää itselleen uuteen ja vieraaseen mutta melkoisen nautinnolliseen passiiviseen rooliin. Kallas siis kääntää perinteisen asetelman pääläelleen.

Naisen asemaa vahvistaa myös se, että mies osoitetaan riippuvaiseksi naisen ja luonnon hedelmällisyydestä. Miehet ovat riippuvaisia sekä luontoäidin antimista että alttiita kavalan neitsyen houkutuksille. Kallas ei siis tässäkään pyri purkamaan käsitystä naisesta ”hedelmällisyyden jumalattarena” vaan uudistaa asetelmaa kirjoittamalla hedelmällisyyden naisen voimaksi ja vallan välineeksi.

Kaiken kaikkiaan Kallas onnistuu uudistamaan naiskuvastoa: hän kirjoittaa naisen aktiiviseksi ja aggressiiviseksi toimijaksi monin tavoin. Tämän hän kuitenkin oikeuttaa naamioimalla naisen luonnoksi. Kyseenalaista on, kritisoiko Kallas todella patriarkaalista sukupuolijärjestystä. Hän osoittaa, että nainen saattaa olla aggressiivinen ja että hänellä saattaa olla omia haluja, mutta loppujen lopuksi vapautuneen naisen: *Sudenmorsiamessa* Aalo saa surmansa. Sen sijaan *Pyhän joen kostossa* tuhoutuu luonnon järjestystä uhmannut Dörffer, mikä enteilee ekofeminististä näkökulmaa.

Sisällysluettelo

Tiivistelmä.....	ii
Sisällysluettelo.....	iii
1. Johdanto: Naisen ja luonnon mystinen yhteys.....	1
2. Luonnon kauneus ja mystisyys.....	2
2.1. Nainen ja luonto esteettisten elämysten lähteenä.....	3
2.2. Luonnon maagisuus ja pakanallisuus.....	8
2.3. Päätelmiä.....	10
3. Naisen ja luonnon hedelmällisyydestä riippuvainen mies.....	11
4. Johtopäätöksiä.....	14
5. Lähteet.....	17

1. Johdanto: Naisen ja luonnon mystinen yhteys

Aino Kallaksen teoksilla *Sudenmorsian* (1928) ja *Pyhän joen kosto* (1930) on muutakin yhteistä kuin sama kirjailija ja lyhyt julkaisuväli. Teokset on osoitettu sisarteoksiksi, ja yhtäläisyyksiä onkin paljon. Molempien teosten lajityyppi on epämääräinen – joskus ne luetaan balladiromaaneiksi, toisinaan novelleiksi. Lisäksi tapahtumapaikkana toimii kummassakin teoksessa Baltia: *Pyhän joen kostossa* Liivinmaa, *Sudenmorsiamessa* Hiidenmaa. Huomattavaa samankaltaisuutta on myös tematiikassa ja asetelmissa, jotka ovat ensin esillä *Sudenmorsiamessa* ja joita muutamaa vuotta vanhempi *Pyhän joen kosto* käänteisesti mukailee.¹ Jopa teosten kirjoitusprosessia on kuvattu samankaltaiseksi: molempien valmistumiseen meni hieman yli vuosi, ja kumpikin syntyi ikään kuin *Hiiu Ungurin*² sivuprojektina ja ennen julkaisemistaan molemmat teokset joutuivat ankaraan tarkastukseen ja lyhennykseen³.

Tärkein yhtäläisyys teosten välillä on kuitenkin naisen ja luonnon mystifioitu yhteys. Se on kummassakin teoksessa keskeisessä roolissa ja esillä sekä suorasti että epäsuorasti.

Sudenmorsiamen Aalo kuulee susien kutsun metsästä ja muuttuu juhannusyönä ihmissudeksi. Jo ennen sudeksi muuttumistaan Aalo linkitetään luontoon: häntä verrataan niin syvään ja liikkumattomaan suohon kuin hirveen ja lampaaseenkin. Tämä tiivistyy hyvin seuraavassa: ”-- hän kuului *Diabolus sylvarum*’ille⁴ salatulla ja ihmeellisellä tavalla --.”⁵

Kun *Sudenmorsiamessa* nainen rinnastuu luontoon, *Pyhän joen kostossa* asetelma on päinvastainen – luonto rinnastetaan naiseen. Ensin vahva ja oikukas joki näyttäytyy myllynrakentajalle, Dörfferille, luonteeltaan naisen kaltaisena. Myöhemmin joki, jolla on sekä parantava että tuhoava voima, näyttäytyy sen ryvettäneelle miehelle konkreettisesti neitsyen muodossa.

¹ Laitinen, 298–299.

² Kallaksen pitkään kypsyttelämä romaani, joka ei koskaan valmistunut

³ Laitinen, 291

⁴ eli toisin sanoen Metsän Hengelle

⁵ *Sudenmorsian*, 265

Vaikka Kallasta pidetään edistyksellisenä feministinä, sekä *Pyhän joen kosto* että *Sudenmorsian* pohjaavat dualismiin. Dualismi puolestaan mielletään yleensä taakaksi feminismille⁶. Kallaksen teoksissa mies ja nainen ovat osa samaa dikotomiaa kuin esimerkiksi yö ja päivä sekä kulttuuri ja luonto. Kuitenkin Kallas myös kritisoi aikansa sukupuolirakenteita. **Tutkinkin tässä esseessä sitä, millä tavalla Aino Kallaksen teoksissa *Sudenmorsian* ja *Pyhän joen kosto* esiintyvä luonnon ja feminiinin yhteys rakentaa, ylläpitää ja uusintaa sukupuolijärjestystä.**

Kummassakin teoksessa on kyse kulttuurin ja luonnon taistelusta. Tämä dualistinen lähtökohta näkyy myös naisen ja miehen välisenä taistona sekä yön ja päivän välisenä kamppailuna. Kallas niputtaa yhteen yön, luonnon ja naisen. Kukin näistä toimii toinen toisensa symbolina. Toisaalta teokset yhdistävät päivän, kulttuurin ja miehen. Lisäksi naisen ja miehen tiedon välille tehdään ero: naisen tieto nähdään pakanallisena ja aistien tietona, kun taas miehen tieto pohjaa kristilliseen oppiin ja tieteeseen.

Feminismi ei siis ilmene sellaisten vanhojen asetelmien purkamisena, joissa nainen liitetään luontoon. Näitä asetelmia suorastaan vahvistetaan. Sukupuolijärjestelmää kritisoi kuitenkin se, että asetelma esitetään uudessa, positiivisessa valossa: se pyritään kirjoittamaan uudelleen vahvuudeksi erilaisin keinoin, joita seuraavassa tarkastelen.

2. Luonnon kauneus ja mystisyys

Kummassakin teoksessa luonnolla ja nimenomaan feminiinistetyllä tai feminiiniin liitettyllä luonnolla on tärkeä tehtävä esteettisten elämysten tarjoajana ja maagisuuden ja pakanallisuuden tyyssijana. Keskeisimmin luonto on esillä *Pyhän joen kostossa* joen ja *Sudenmorsiamessa* suden ja suon muodossa. Joki on yhtä aikaa pelottava ja lumoava elementti, jota paikalliset pitävät pyhänä. Voimakkaaseen suteen sisältyy samankaltaista pelonsekaista arvostusta kuin jokeen, mutta viha sutta kohtaan on laajempaa kuin viha jokea kohtaan. Suo on yhtä lailla mystinen ja luomisvoimainen paikka kuin joki ja sen kauneus rinnastuu pakanallisuuteen ja naiseen⁷.

⁶ Taakkana sitä ovat pitäneet esimerkiksi monet feministifilosofit, samoin Raymond Williams teoksessaan *Luontokäsitykset*. Williams näkee dualismin historiallisena länsimaisen ajattelun painolastina. (Melkas 2008, 141; Williams 2003, 63-66)

⁷ Melkas 2000, 271-274.

2.1. Nainen ja luonto esteettisten elämysten lähteenä

Huomattavaa on, että luonto tarjoaa kummassakin teoksessa esteettisiä elämyksiä etupäässä vain yhdelle hahmoista: *Sudenmorsiamessa* Aalolle ja *Pyhän joen kostossa* Dörfferille. Tästä elämyksestä pääsee osalliseksi myös kertoja, joka eläytyy päähenkilöiden asemaan ja kuvaa tapahtumia heidän näkökulmastaan. Poikkeusta tähän päähenkilön tuntoihin ja asemaan eläytymiseen ei tee edes Aalon sudeksi muuttuminen: suden aistimuksia ja olotilaa ei kuvata vain pinnallisesti ja kaukaa vaan se tehdään tarkasti ja runsaasti. Kallas lieneekin ainoita suomalaisia kirjailijoita, joka on tosissaan yrittänyt kuvata villieläimen luontokokemusta. Lisäksi kertoja maalaa tapahtumille näyttämön ja kuvaa lukijoille tapahtumapaikkoja ja tapahtumia. Kallaksen mieheksi identifioituva kertoja myös tuo omaa näkökantaansa esille milloin moralisoimalla, milloin oikeuttamalla tapahtumia⁸. Paikalliset asukkaat ovat kummassakin teoksessa ikään kuin yhtä massaa, jota kutsutaankin arkaaisesti maarahvaaksi tai kylärahvaaksi. Rahvaalla ei ole omia luonnonesteettisiä kokemuksia, vaan heidän luonnonarvostuksensa perustuu siihen, että luonto tarjoaa turvallisen toimeentulon. Rahvas osaa myös varoa, pelätä ja vihata luontoa.

Sudenmorsiamessa luonnon ja kyläläisten välinen konflikti saa alkunsa sudenajoista, jolloin ihminen uhmaa luontoa. Kun luonnon vastaiskuna tälle Aalo kuulee susien kutsun, jonka jälkeen hän pian lähtee ensimmäisen kerran susien kanssa suolle. Kun ihmiset ovat sudenajossa tappaneet ja siten vieneet yhden suden pois susilaumasta, korvaa Aalo tämän puutteen liittymällä laumaan. Luonto tasaa tilit viemällä Aalon pois ihmisten keskuudesta ja samalla syntyy uusi vastakkainasettelu: Priidik on metsänvartija ja edustaa näin ollen luonnon kontrollia, kun taas Aalo on niin metsän kuin kyläyhteisönkin luonnollista tasapainoa horjuttava tekijä, joka heittäytyy vaistojojensa varaan. Samalla sudet saavat myös etulyöntiaseman, sillä heillä on käytössään nyt suden voimien ja viettien lisäksi myös ihmisen logiikka ja keinot, ”niinkuin heidän sudenaivoissansa olisi ihmisen ymmärrys asustanut”⁹.

Vaikka sudet tekevätkin pahoiksi luokiteltavia tekoja ja ovat verenhimoisia, kaikki lähtee kuitenkin alun perin käyntiin ihmisten luonnon alistamisesta. Aalon aggressiiviset toimet oikeutetaan sillä, että sutena hän on suden viettien ja vaistojen varassa eikä tahallisesti uhmaa ihmistä kuten ihminen uhmaa luontoa.

⁸ Lappalainen 1992, 159-163; Rojola 1992, 149

⁹ S, 274

Ihmisten viimeinen rikkomus luontoa kohtaan tapahtuu, kun he tappavat Aalon. Mielenkiintoista on, että miehet eivät ole päävastuussa Aalon surmasta. Suuremmassa roolissa ovat kylän naiset, jotka janoavat kosta ihmishaudan ja susilauman tekojen takia. Toisaalta viimeinen päätös jätetään Priidikille, joka kokee miehuutensa olevan uhattuna ja jättää naiset ja vihassaan vellovan ihmismassan toteuttamaan surmatyön.

Balladille tyypillisesti *Sudenmorsiamessa* ovat läsnä liminaalinalaisen, kotipiirin ja metsänpeiton käsitteet. Liminaalinalainen on yksi Kallaksen keinoista käsitellä luonnon, feminiinin ja pakanallisuuden suhdetta. Nämä rajoja rikkovat välitilan naiset, edustavat miehille sekä lumoa että kauhua ja uhkaa. Uhkaavuus syntyy juuri tämän välitilan vaikutuksesta: liminaalinalaisia ei voi lokeroita ja asettaa reaali maailman kategorioihin. Siten mies ei myöskään voi asettaa liminaalinalaista omien ehtojensa alaiseksi.¹⁰ Sekä *Sudenmorsiamen* Aalo että *Pyhän joen koston* personifioitu joki voidaan lukea erääksi liminaalinalaisen alatyypiksi, joka muuntuu metamorfoosin kautta toiseen olomuotoon¹¹.

Vaikka esimerkiksi Aalo kykenee muuntumaan metamorfoosin kautta sudeksi ja takaisin ihmiseksi, on hän balladin alussa yhteisön ja kodin rajojen sisäpuolella elävä kotipiirin nainen. Kotipiirin nainen on yllätyksetön ja tarjoaa miehelle turvallisuuden ja kotoisuuden tunnetta.¹² Grünthal kuitenkin kirjoittaa, että ”liminaalinalaisten valta alkaa -- metsässä ja vedessä”¹³.

Metsä ja vesistö ovat aluetta, jossa ihminen voi joutua ns. metsänpeittoon - tilaan, jossa yhteys tuttuun sosiaaliseen ja henkiseen ympäristöön on kadotettu. Kun on kerran ajautunut metsänpeittoon, ei paluuta enää ole. Yhteyttä yhteisöön on vaikeaa löytää eikä ihminen enää tämän jälkeen ole oma itsensä.¹⁴ Näin käy Aalolle *Sudenmorsiamessa*, ja tämä aloittaa hänen muuntumisensa kotipiirin naisesta liminaalinalaiseksi – välitilan naiseksi, jota ei voi lokeroita ja joka elää reaali maailman rajojen ulkopuolella¹⁵.

Sudenmorsiamessa luontoa ovat pääasiallisesti susi ja suo. Aalo rinnastetaan alussa suohon ja suden vastakohtaan lampaaseen. Kun Priidik näkee Aalon ensi kertaa, tämä on pesemässä lampaita ja käsittelee niitä hellempin kuin muut naiset. Hän kohtelee lampaita kuin kaltaisiaan ja on ikään kuin

¹⁰ Grünthal 1997, 39-44; Rojola 1992, 140.

¹¹ Grünthal 1997, 99-100.

¹² Grünthal 1997, 39

¹³ Grünthal 1997, 84

¹⁴ Grünthal 1997, 85.

¹⁵ Grünthal 1997, 85

yksi heistä: Aalo on ”lauhkaa”¹⁶ kuin lammas ja hänellä on luomi rintansa alla, kuten lampailla on merkki, joka on ”kinttuunsa elikkä korvaansa poltettu”¹⁷. Lisäksi Aalo muistuttaa ulkoisesti suota silmineen, jotka ovat ”tummat niin kuin suonsilmät, -- niitten kalvo likkumatoon niin kuin suovesi”¹⁸, ja hiuksineen, jotka ovat ”ruskianpunertavat, niinkuin rantaruoho”¹⁹. Tarinan edetessä tämä Aalon ja suon linkki konkretisoituu samalla, kun lampaan lauhkeuden syrjäyttää suden hirmuisuus. Lempeys ja verenhimoisuus asustavat tosin kertojan mukaan Aalossa yhtäaikaaisesti: ”Aalo, jolla oli yhtäaika kyyhkyläisen ja myös suden sielu”.²⁰ Tällä tavoin Aalo tarjoaa muille ihmisille, luonnon kauneudesta nauttimaan kykenemättömille, luonnonesteettisen elämyksen kaltaisia kokemuksia.

Aalo on itse ainoa, joka kykenee kokemaan luonnon suorasti esteettisten elämysten lähteenä. Ensimmäisen kerran hän kokee elämyksen, kun hän näkee ”suden koko ruumiinsa ponnistukseen pingottavan”²¹. Hän ihailee suden ruumiillista voimaa, sen rohkeutta ja pelottomuutta. Pian tämän jälkeen hän kuulee ensimmäisen kerran susien kutsun: ”Tuletkos suden seuraan suolle?”²² Tämä esteettinen elämys onkin vasta esimakua siitä, mitä on luvassa, kun Aalo vastaa susien kutsuun.

Susien kutsun jälkeen Aalo alkaa kaivata suolle ja unohtuu ”pirtin kynnykselle kesken askareitansa -- kohti korpea tuijottamaan, ja sutten ulvonta kosketti korvaansa niinkuin suloisin soitto”²³. Hänelle avautuneen luonnon kauneuden ja ihanuuden kokemus syvenee, kun Aalo juhannusaattona, susien kolmannen kutsun jälkeen lähtee suolle. Suolla Aalo muuttuu ensikertaa sudeksi, ja suden hahmo avaa hänelle kokonaan uuden maailman. Maailma on ”ratki muuttunut”²⁴ ja ”lihaksia jännitti uusi, väkevä voima”²⁵, niin että ”juoksussansa oli vinha vauhti, niin kuin länsituulen”²⁶. Lisäksi ”koko suo ja korpi oli täynnänsä hajuja, joita hän ei vielä milloinkaan ihmismuodossansa ollut tähdelle pannut”²⁷ ja ”hänen teräväiset sudenkorvansa eroittivat”²⁸ kaikki äänet herkemmin. Aalo myös ”hiehon verta juodaksensa janosi”²⁹. Ennen Aalon aistien käyttö on rajoittunut vain kuulo- ja

¹⁶ S, 251

¹⁷ S, 250

¹⁸ S, 251

¹⁹ S, 251

²⁰ S, 286

²¹ S, 255

²² S, 255

²³ S, 256

²⁴ S, 260

²⁵ S, 260

²⁶ S, 260

²⁷ S, 260

²⁸ S, 261

²⁹ S, 262

näköaistiin, mutta nyt mukana ovat myös tuntoaisti, hajuaisti sekä viitteellisesti myös makuaisti. Tämä sutena olon kokemus on kuin kärjistetty luontokokemus, joka on kuin ”suuri huume”³⁰ ja ”kultainen riemu ja vapauden autuus”³¹.

Tämäkään ei kuitenkaan ole moniaistisuuden ja luonnonelämyksien huipentuma.

Luonnonkokemuksen kliimaksi on *Diabolus Sylvarumin*, eli Metsän Hengen ja pääsuden kanssa yhdeksi tuleminen. Aalo sulautuu luontoon niin, että ”kaikki rajat raukesivat heidän väliltänsä, -- niinkuin yhtyy kaksi kastepisaraista”³². Tämä ylittää kaikki aiemman olemisen rajat: ”-- hän hajautui korpikuusien huminaksi, pusertui kultaisena pihkana hongan punaisesta kyljestä, katosi rahkasammaleen vihreäksi kosteudeksi --.”³³ Tämä autuas oleminen voidaan nähdä täytenä luontoon sulautumisena ja sopusointuisena rinnakkainelona³⁴.

Pyhän joen kostosta löytyy samankaltainen luontoon sulautumisen kokemus kuin *Sudenmorsiamestakin*. Samankaltaista teosten välillä on myös se, että henkilö, joka tarinassa sulautuu luontoon, on myös ainoa, jolla yleensäkin on luonnonesteettisiä kokemuksia. *Pyhän joen kostossa* tämä henkilö on tosin mies ja melko lailla vastakkainen hahmo verrattaessa *Sudenmorsiamen* Aaloon. Adam Dörffer on myllynrakentaja, ”oikean tiedon”, eli tieteen ja kristinuskon kannattaja.

Aluksi hän näkeekin joessa vain potentiaalisen hyödyn ja jokea tutkiskellessaan huomioi myllynrakentamiseen liittyvät tekniset seikat: ”Vaan mestari Adam Dörffer, koska oli Vöhandun juoksun läpituksinut, hylkäsi kelvottomana entisen myllypaikan -- ja valitsi toisen soveliaamman”.³⁵

Dörfferin myllynrakentamisen vimma ja kunnianhimo vain kasvavat vastoinkäymisten myötä, ja hän kehittää joesta itselleen eräänlaisen pakkomielteen. Hän alkaa nähdä oikukkaan joen vastahakoisena naisena. Tämä konkretisoituu myöhemmin, kun joki näyttäytyy hänelle neitsyen muodossa:

³⁰ S, 262

³¹ S, 261

³² S, 263

³³ S, 263

³⁴ Melkas 2006, 273

³⁵ *Pyhän joen kosto*, 313

- - hän oli näkevinänsä nuoren neitseen, niin kuin veteen
nukkuneen lammen pohjassa lepävään, hiukset viheriätä
ahvenhauraa, jota vesi huljutti, ja käsivarret sileitä liekopuita,
mutta kasvot laheat ja kuultavaiset niin kuin lumpeenkukka.³⁶

Dörffer tarvitsee jotain konkreettista pystyäkseen havaitsemaan luonnon kauneuden. Luonto näyttäytyy hänelle naisen muodossa, mikä rinnastuu Aalon miehelleen Priidikille tarjoamiin esteettisiin kokemuksiin.

Kaikista suurin kokemus on luonnon eli joen kanssa yhteen sulautumisen kokemus, kuten *Sudenmorsiamessakin*. Tämä kokemus ei ole yhtä täydellinen symbioosin kokemus, eikä yhtä moniaistinen elämys kuin *Sudenmorsiamen* Aalon vastaava kokemus. Kokemuksessa ovat kuitenkin läsnä myös tunto- ja kuuloaisti. Normaalisti insinöörimäinen Dörffer turvaa vain näköaistiinsa. Jokeen sulautumisen kokemus on autuuttava ja ihana, sillä ”vihatessansa Pyhä Joki armasti häntä, -- se antoi viimeisen autuuden.”³⁷ Dörfferkin tulee yhdeksi luonnon kanssa ”niinkuin suolarae veteen liukeaa”³⁸.

Dörffer on mies ja siten valmiiksi asetettu luonnon ja feminiinin vastakohtaksi, minkä lisäksi hän käy vielä aktiiviseen taistoon luontoa vastaan varoituksista huolimatta: hän haluaa kontrolloida luontoa valjastamalla joen. Hän kuitenkin kykenee kokemaan tarinan lopussa kyseisen subliimin sulautumiskokemuksen. Satu Grünthal kirjoittaa: ”--subliimi kokemus saattaa syntyä itsessään pienistä luonnonilmiöistä, jotka laajenevat tarkkailijan tietoisuudessa yliluonnollisiin mittoihin, niin että hän lopulta tuntee sulautuvansa yhteen koko maailman kanssa.”³⁹ Koska kyseessä on kirjanoppinut insinööri, eivät pienet luonnonilmiöt laajene subliimin kokemukseksi vaan jäävät pikemminkin huomiotta. Sen sijaan naiskauneuden havaitsemisessa Dörfferillä ei ole ollut ongelmia, sillä on poikkeuksellista, että Dörffer ”vastoin tapojansa” ei ole ”ottanut itsellensä mielenrohkaisijatarta, kuten muuten oli aina tehnyt kohta ensimmäisen [myllynrakennus] viikon kuluessa”⁴⁰. Lisäksi ”hän ei suinkaan ollut syttymätöin kauniin sukupuolen suloille”⁴¹. Tällöin se, että neitsyt ja joki muodostuvat samaksi asiaksi Dörfferin mielessä, auttaa häntä löytämään luonnonestetiikan ja sitä kautta subliimin sulautumiskokemuksen.

³⁶ PJK, 332

³⁷ PJK, 339

³⁸ PJK, 339

³⁹ Grünthal 1997, 41

⁴⁰ PJK, 314

⁴¹ PJK, 314

Tarjotessaan esteettisiä luonnonkokemuksia luonto on feminiini, jonka vastakohtaksi muodostuu mieheen linkittynyt kontrolli ja riistäminen. Dörffer kykenee siis kokemaan luonnonesteettisiä elämyksiä joen feminiinistämisen kautta. Samalla tapaa *Sudenmorsiamen* Priidik, jonka voi nähdä kontrollina jo pelkästään metsänvartijan toimensa takia, kykenee kokemaan luonnonesteettisen kaltaisia kokemuksia vertaamalla vaimoan Aaloo luontoon.

Kertoja, sen sijaan, on molemmissa teoksissa kykenevä havaitsemaan sekä luonnon kauneuden että hyödyn siinä missä sen uhkaavuudenkin. *Sudenmorsiamen* luonto on kaunis: ”Ja tämän sinisen sananjalankukan ympärillä oli sinistä tulta, niinkuin suon sydän olisi syttynyt”⁴². Toisaalta luontokappaleet, sudet, ovat ”niin kuin Helvetin esijoukot”⁴³. *Pyhän joen kostossa* joki on ”kiukussansa kiivas ja koston henkeä täynnänsä”⁴⁴. Jos joku vieras sen sijaan näkisi joen ensi kertaa, hän kertojan mukaan ”olisi ihastuksissansa ylistänyt sitä yhdeksi sangen hyödylliseksi ja hilpiäksi joeksi, kauniiksi silmän katsoa”⁴⁵.

Kallas siis vahvistaa luonnon ja feminiinin merkitystä yhdistämällä molemmat estetiikkaan. Kauneus on osa luontoa ja nainen auttaa miestä havaitsemaan tämän luonnonestetiikan. Samalla nainen toimii ikään kuin muusana, miehen inspiraation lähteenä, joka kuitenkin voi muodostua vaaralliseksi pakkomielteeksi. Tämän lisäksi Kallas lujittaa luonnon ja feminiinin asemaa liittämällä molempiin maagisia, sekä pakanallisia että kristillisiä voimia.

2.2. Luonnon maagisuus ja pakanallisuus

Molemmissa teoksissa maagisuus on kiistaton osa luontoa: *Pyhän joen kostossa* joki on taika- ja luomisvoimainen, hieman samaan tapaan kuin *Sudenmorsiamen* suo. Lisäksi Metsän Henki ja ihmissudet ovat läsnä *Sudenmorsiamessa*. Pakanallisuus ei ole yhtä epäilyksetön osa luontoa. Se, johtuuko luonnon maagisuus pakanallisuudesta, ei ole aina selvää.

Pyhän joen koston joki nähdään milloin ”paholaisen piilokätkönä”⁴⁶ ja milloin ”Luojan silmänä”⁴⁷. Tämä johtuu luultavasti osittain siitä, että vaikka joki onkin vaarallinen ja pelottava suuttuessaan,

⁴² S, 259

⁴³ S, 248

⁴⁴ PJK, 308

⁴⁵ PJK, 309

⁴⁶ PJK, 309

⁴⁷ PJK, 309

on sillä silti ”parantava voima”⁴⁸ ja se tarjoaa ihmisille toimeentulon. Joessa asuu kuitenkin ”koston henki”⁴⁹, joka pääsee valloilleen, jos jokea ryvetetään eikä sitä arvosteta tarpeeksi. Joki ei siis tarjoa pyyteettömästi hedelmiään, mikä ei vaikuttaisi sopivan kristilliseen arvomaailmaan. Kun joen vastakohtaksi asetetaan vielä Adam Dörffer, mies, joka rinnastetaan sekä ensimmäiseen mieheen⁵⁰ että mestaruutensa kautta Luojaan itseensä⁵¹, on taltutettava joki helppoa lukea pakanalliseksi⁵².

Samalla tavalla suo rinnastuu paratiisiin, kun se tekee Aalosta suden ja luo hänet uudelleen. Silloin Aalo näkee kaiken uutena ”samalla muotoa kuin esiäitimme Eva”⁵³. Näin myös suo yhdistetään kristinuskoon. Toisaalta suo synnyttää paholaisen, verenhimoisen suden. Lisäksi suden syntymisestä syytetään itse pääpaholaista, sillä Aalo ”Saatanalta sudenmuotoon saatettiin”⁵⁴. Suo ja sen kuulumattomuus sivistyksen ja kirkon piiriin käy ilmi siitä, että Aalo ”tyyten unhoitti Kasteen liittonsa”⁵⁵ lähtiessään suolle, minne ei ”kuulunut -- enää -- kirkonkellot”⁵⁶.

Susi nähdään yhteisössä yleisesti eittämättömän pahana olentona, ihmissutena juokseminen taas noituutena. Kun Aalosta tulee susi, hän irtisanoutuu pyhästä kasteestaan ja aviosäädystänsä ja ottaa vastaan Saatanan verikasteen. Toisaalta hänet rinnastetaan uudelleensyntymisensä kautta ensimmäiseen naiseen, Eevaan. Sudet ovat kuitenkin verenhimoisia ja toimivat aistiensa ja viettinsä varassa, kun taas ihmiset toimivat järkensä, virallisen tiedon ja kristinoppien mukaisesti.

Samanlainen kahden tiedon välinen taistelu on nähtävillä *Pyhän joen kostossa*. Joen pyhyyttä vaalii maarahvas, jonka tieto koostuu kansan uskomuksista ja kokemuksista. Se nähdään melkoisen aliarvoisena verrattuna sekä tieteeseen että Raamatun tarjoamaan tietoon. Näin kirjanoppineiden tiedolla vaikuttaa olevan melkoinen etulyöntiasema verrattuna pakanalliseen tietoon. Näin on, vaikka kansan uskomukset perustuvatkin kokemukseen, tietoon, joka on siirtynyt sukupolvelta toiselle.⁵⁷

⁴⁸ PJK, 308

⁴⁹ PJK, 308

⁵⁰ PJK, 313

⁵¹ PJK, 310

⁵² Melkas 2006, 259; Melkas 2008, 138

⁵³ S, 260

⁵⁴ S, 247

⁵⁵ S, 258

⁵⁶ S, 258

⁵⁷ Melkas 2006, 264-265; Rojola 1992, 147.

Toisaalta luonnon kanssa yhdeksi tuleminen on kuvattu molemmissa teoksissa niin autuuttavana kokemuksena, että sitä voitaisiin verrata taivaaseen pääsemiseen tai jälleensyntymiseen. Molemmissa tapauksissa tämä uudelleen syntyminen on kuitenkin myös yhteydessä pakanallisuuteen. *Sudenmorsiamessa* yhdistyminen luonnon kanssa tarkoittaa myös Metsän Hengen kanssa yhdeksi tulemistä. Metsän Henkeä taas kutsutaan itse pääpaholaiseksi eli Perkeleeksi. Lisäksi tämä luonnon kanssa yhtyminen koituu lopulta Aalon kohtaloksi.

Myös *Pyhän joen kostossa* luonnon kanssa yhteen sulautuminen johtaa kuolemaan. Adam Dörffer, joutuu tuntemaan joen koston nahoissaan. Lopulta Dörfferin joen ”muodottomaksi runtelema” ruumis nousee vielä pintaan ja takertuu samaan ”runkoon, mihin kerran koiranraato, jonka hän oli veteen heittänyt”. Koska Dörffer on aiemmin itse heittänyt koiranraadon veteen ja siten häpäissyt joen, voi Dörfferin rinnastuksen koiranraatoon nähdä joen tasavertaisena kostona ja Dörfferin häväistyksenä. Tämän takia voidaankin teoksen loppu lukea sekä kristinuskon että virallisen tiedon kaksoishäviönä⁵⁸.

2.3. Päätelmiä

Maisemaa kuvatessa on perinteisesti päädytty rinnastamaan se naiseen ja feminiiniin, esimerkiksi vertaamalla maiseman puita, kumpuja ja jokia naisen vartaloon tai vartalonosiin⁵⁹. Kallas pyrki purkamaan vallitsevia asetelmia vain vahvistamalla naisen ja feminiinin kytköstä ja sen merkitystä. Hän ei yritäkään muuttaa asetelmia kokonaan, vaan hänen keinoihinsa kuuluvat feminiinin ja luonnon aseman voimistaminen liittämällä mukaan estetiikka ja maagisuus. Mies jää virallisine tietoineen naisen maagisten voimien armoille. Samoin mies on naisen armoilla, kun kyseessä on estetiikka: mies osoitetaan naisesta riippuvaiseksi luonnonestetiikan havaitsemisessa.

Teosten miehet tarvitsevat jotain todella konkreettista ja kouriintuntuvaa voidakseen käsittää luonnon kauneuden. He tarvitsevat naisen luonnon symboliksi ja vertauskuvaksi. Tällöin he tosin ovat kykenemättömiä kokemaan muun luonnon esteettisyyttä ja keskittyvät vain yhteen asiaan pakonomaisesti. *Sudenmorsiamessa* Priidik kehittää naarassudesta itselleen pakkomielteen: hänen on tuhottava susi, jotta Aalo voisi levätä rauhassa. Samoin Dörffer sivuuttaa kaiken muun luonnon paitsi joen kauneuden. Hän ”ei illan ihanuutta tähdelle pannut”⁶⁰ matkallaan kohti jokea.

⁵⁸ Melkas 2006, 286

⁵⁹ Soper 2000, 141

⁶⁰ PJK, 317

Miesten pakkomielteeksi kasvaa feminiininen luonto. Tälle pakkomielteelle tulee loppu vain tuhon kautta – joko mies tuhoaa pakkomielteensä tai pakkomielle tuhoaa miehen. Tätä ennen miehet kuitenkin saavat tilaisuuden nauttia autuaasta passiivisesta olemisesta, kun nainen ottaa itselleen aktiivisen ja väkivaltaisen toimijan roolin⁶¹. Myös naiselle tämä uusi tilanne, jossa hän saa olla aktiivinen toimija, on ilmeisen nautinnollinen. Tämä tilanne on vastoin patriarkaalista kristillistä järjestystä, joka alistaa luontoa ja naista. Luonnon feminiinistämisen avulla siis kritisoidaan tätä hallitsevaa järjestystä. Naisesta tehdään aktiivinen toimija, jonka toimet ja pakanallinen tietotaito johtavat *Pyhän joen kostossa* jopa miehen peittoamiseen. Näin luonto ottaa voiton kulttuurista ja pakanallinen tieto kristinuskosta.

3. Naisen ja luonnon hedelmällisyydestä riippuvainen mies

Samalla, kun yhdistetään nainen luontoon, tullaan yhdistäneeksi nainen hedelmällisyyteen ja reproduktiiviseen rooliin. Oikeastaan kytkennän naisen ja luonnon välillä voidaan nähdä johtuvan juuri tästä jaetusta yhteydestä hedelmällisyyteen: kyseessä on kaksoisassosiaatio, jossa nainen ensin yhdistetään reproduktiivisiin toimintoihin, jotka taas liitetään luontoon.⁶² Luonto nähdäänkin hedelmällisenä ja feminiininä ainakin kahdella tapaa - luontoa voidaan tarkastella voimallisena äitihahmona, kaiken inhimillisen kohtuna, ja lisäksi neitsyenä, kypsänä valloitettavaksi, mutta vielä koskemattomana seksuaalisen houkutuslähteenä.

Sudenmorsiamen Aalo synnyttää tytön avioituttuaan metsänvahti Priidikin kanssa. Priidikiä pidetään onnekkana miehenä, sillä Aalo on ”aamunvirku ja auttamaan altis -- ja tavoiltansa tasainen kuin nurmenkukka”⁶³, vaikka samaan aikaan hän juoksee salaa sutena metsässä. Vasta, kun Aalo lähtee metsään pysyvästi ja tieto asiasta leviää, tulee tilanteesta ongelmallinen Priidikille.

Hedelmällisyys ei sinänsä ole *Sudenmorsiamessa* kovin suuressa asemassa, vaan tärkeämpää on siitä seuraava äidin ja vaimon rooli. Merkittävää Aalon roolissa on Priidikin kannalta erityisesti se, millaisena se näyttäytyy ulkopuolisille. Aalo onkin ulkoisesti ensiluokkainen vaimo: Aalo ”lehmät

⁶¹ Melkas 2006, 295; Melkas 2008, 150

⁶² Soper 2000, 139; Rojola 1992, 144-147.

⁶³ S, 252

lypsi, käsikiveä väänsi” ja ”lasta rinnoillansa ruokki”⁶⁴. ”Niin monikin, joka näki hänet pihamaalla - sen miekkosen onnen myyräksi mainitsi, joka tämän tasaisen ja kaunokaisen vaimonpuolen omaksensa kutsua taisi”⁶⁵, kuvaa kertoja vielä teoksen keskivaiheilla, kun Aalo on jo alkanut juosta susien seurassa. Kaikki onkin oikeastaan Priidikin kannalta katsottuna hyvin siihen asti, kunnes totuus valkenee ja Aalo liittyy pysyvästi osaksi susilaumaa.

Aalo ei ole enää hoitamassa arjen askareita, ja huhut Aalon sutena juoksemisesta ja noituudesta leviävät kylärahvaan joukossa. Kun Aalo on aiemmin ollut Priidikin ”nuorikko”⁶⁶ tai ”vaimonpuoli”⁶⁷, kutsutaan häntä nyt ”metsänpennuksi”⁶⁸ ja ”ihmislapseksi”⁶⁹. Nämä kutsumanimet eivät vaikuta korostavan Aalon hedelmällisyyttä ja seksuaalisuutta, vaikka toisaalta Aalo, ”joka oli siviä, oli nyt himoja täynnä”⁷⁰.

Vaikka Aalo on vakituisesti susilaumassa, ei hän silti luovu kokonaan äidin ja vaimon roolistaan. Hän käy kyselemässä Piretin, pienen tyttärensä itkun syytä paimenpojalta. Priidik ”ajatteli häntä [Aaloa] yhä yötä päivää”⁷¹ eikä siis myöskään pääse eroon Aalosta.

Kun Aalo eräänä yönä vierailee Priidikin luona, hän imettää Piretin, laulaa tälle ja paikkaa Priidikin paidan. Lapsi on siis nälkäinen, miehen paita on rikki ja ajatukset karanneessa vaimossa. Aalo palaa ja korjaa asiat, jolloin Priidik ”halpaantuu”⁷² kokonaan. Tämä passiivinen tila on miehelle ”sangen ihmeellinen” ja ”ratki autuuttava”⁷³. Sen yön Aalo nukkuu miehensä vierellä ja tulee raskaaksi, mikä tulee koitumaan hänen kohtalokseen.

Vasta kun Aalo saapuu ihmisten pariin synnyttämään toista lastaan, tulee esille hänen hedelmällisyyteensä liittyvä ja Priidikiin kohdistuva uhka. Koska Priidikin ”muisti pimitettiin” heidän yhteisen yönsä osalta, hän epäilee Aalon odottavan ”sudensikiötä”⁷⁴. Paikalla synnytyksessä on myös ”kylänämmiä”⁷⁵, mikä tekee tilaisuudesta julkisen ja lapsen isän epäselvyyden takia

⁶⁴ S, 264

⁶⁵ S, 264

⁶⁶ S, 252

⁶⁷ S, 264

⁶⁸ S, 265

⁶⁹ S, 267

⁷⁰ S, 264

⁷¹ S, 274

⁷² S, 276

⁷³ S, 176

⁷⁴ S, 280

⁷⁵ S, 278

nöyryyttävän tapahtuman Priidikille: ”suuri oli hänen kiukustuksensa katkeruus ja hänen häpiänsä, koska hän arveli vaimonsa Aalon metsästä ja susien tyköä lapsensa löytäneen”⁷⁶.

Koska nainen on *Pyhän joen kostossa* personifioitu joki, sen hedelmällisyys poikkeaa *Sudenmorsiamenten* Aalon roolista jälkikasvun tuottajana ja hoitajana. Maarahvas kunnioittaa jokea ja viljelee sen hedelmällisiä rantoja. Dörfferin myllynrakennusprojektin takia joen rannat kohtaavat kadon. Vihassaan joki kostaa ”neljällä vitsauksella”⁷⁷ ja ennen hedelmälliset viljelyalueet joutuvat tulvan valtaan.

Tämä ilmentää joen ensimmäistä tehtävää: joki toimii äitinä, hoitaa ja ruokki maarahvaan. Joen hedelmällisten rantojen viljely tarjoaa toimeentulon niitä viljeleville ihmisille. Lisäksi joessa ”pestään pyykkiä”, ”kalastetaan”, ”uidaan”, ”sen vettä juodaan”, ”keitetään” ja ”siitä olta pannaan”⁷⁸. Tällä tapaa myös maarahvas on riippuvainen joesta. He myös kunnioittavat jokea pelonsekaisin tuntein, kuten etenkin ennen vanhaan omia vanhempia saatettiin kunnioittaa.

Kun maarahvas näkee joen äitinä, jota tulee kunnioittaa, näkee Dörffer taas joen neitsyenä. Kun Dörffer on yleensä hankkinut itsellensä myllyn rakentamisen ajaksi rakastajattaren, ”mielenrohkaisijattaren”⁷⁹, tällä kertaa hänen ajatuksensa keskittyvät jokeen. Joki myös ilmestyy Dörfferille neitsyeen muodossa ja jopa puhuu Dörfferille: ”Minun valkiat rintani sinä runtelit sulkuvaarojen raskaudella -- minun puhtauteni sinä raiskasit koiranraadolla.”⁸⁰

Dörfferin kuollessa tulevat esille molemmat joen feminiiniset roolit. Yhtäältä Dörfferistä tuntuu kuin ”hän olisi likistäytynyt lemmityisensä parmaille”⁸¹, kuin neitsyt olisi viimein antautunut hänelle. Tätä ei kuitenkaan voi laskea Dörfferin saavutukseksi, sillä hän taistelee viimeiseen asti ja hänen eroottinen halunsa kahlita joki ei ole tullut tyydytetyksi. Hän paremminkin lopulta itse antautuu joelle ja kuolemalle. Toisaalta Dörffer samalla ”lepäsi niinkuin sulkkuisella vuoteella”⁸² ja maatessaan siltapaalulla pehmeän veden ympäröimänä hän on kuin luontoäidin kohdussa.

⁷⁶ S, 280

⁷⁷ PJK, 323

⁷⁸ PJK, 327

⁷⁹ PJK, 314

⁸⁰ PJK, 332

⁸¹ PJK, 338

⁸² PJK, 338-339.

Dörffer taantuu aktiivisesta toimijasta – uuden luojasta ja materian muokkaajasta – passiiviseksi: hän antautuu rakkaalleen ja samalla kelluskelee rauhallisena luontoäidin kohdussa. Tämä sekä muistuttaa ihmisen rajallisuudesta ja mitättömyydestä maailmassa että sulauttaa hänet osaksi koko luontoa. Joka tapauksessa tämä kokemus on autuuttava. Naisen – tai luonnon – aktiivinen ja väkivaltainen rooli antaa miehelle tilaa olla passiivinen – vain olla ja nauttia⁸³.

Vaikka Kallas näin olikin 1900-luvun alkupuolella luomassa teoksillaan uutta naiskuvaa ja sen kautta myös uutta mieskuvaa, niissä on läsnä dualismin lisäksi ja yhtenä sen ilmenemismuotona naisen ja hedelmällisyyden sidos. Kallas yhdistää naisen hedelmällisyyteen mutta osoittaa samalla miehen riippuvaiseksi naisen hedelmällisyydestä ja reproduktiivisesta roolista. Aiemmin Kallas ei ole esittänyt tätä reproduktiivista roolia naisen vahvuudeksi, vaan esimerkiksi teoksessa *Kirsti* (1902) tätä naisen roolia uuden elämän tuottajana ja äitinä kuvataan kahlehtivaksi ja rajoittavaksi⁸⁴.

Tässäkään tapauksessa Kallas ei pyri purkamaan käsitystä naisesta ”hedelmällisyyden jumalattarena” vaan uudistaa vanhaa kuvaa kirjoittamalla hedelmällisyyden naisen voimaksi ja vallan välineeksi. Lisäksi naisen valtaa korostaa miehen riippuvaisuus tästä hedelmällisyydestä.

4. Johtopäätöksiä

Luonnon ja feminiinin yhteys toimii vahvana pohjana Kallaksen pyrkimykselle kirjoittaa naisen rooli ainakin jossain määrin uudelleen ja siten rakentaa uutta sukupuolijärjestystä. Kaiken kaikkiaan Kallas purkaa patriarkaalista sukupuolijärjestystä kirjoittamalla naisen uudelleen aktiiviseksi toimijaksi. Aiemmin nainen on nähty passiivisena, jopa pelkkänä materiana, josta aktiivinen ja aggressiivinen mies muokkaa mieleisensä⁸⁵. Naisen uusi aggressiivisuus on myös Kallaksen keino purkaa vallitsevaa sukupuolijärjestystä. Tämä aggressiivisuus voidaan kuitenkin mieltää eläimelliseksi, sillä suden ja joen väkivallaksi naamioituna se vahvistaa naisen yhteyttä luontoon.

Uuden naisen synty johtaa uudenlaisen miehen syntyyn: kun nainen ottaa aktiivisen toimijan roolin, miehet jäävät passiiviseen tilaan. Miehistä tämä ei ole mitenkään epämiellyttävää: he suorastaan

⁸³ Rojola 1992, 142

⁸⁴ Melkas 2000, 31-36.

⁸⁵ Rojola 1992, 142

nauttivat uudesta roolistaan, eikä eläimellinen nainen ole pelkästään pelkoa herättävä vaan myös kiehtova ja kaunis katsoa: ”vaimo hänen vierellensä oli paremminkin arka niin kuin metsänelävä ja sangen ihanainen miehen silmältä katsottaa”⁸⁶.

Tämä Kallaksen kirjoittama naisen ja luonnon mystinen yhteys enteilee ekofeminismia⁸⁷. *Sudenmorsiamen* ja *Pyhän joen koston* teemoja voi kuvata varhaiseksi ekologiseksi ajatteluksi⁸⁸. Teosten oppositiot, jotka rinnastavat miehen, tekniikan, kulttuurin ja sivistyksen sekä naisen, luonnon, hallitsemattomuuden ja pakanallisuuden, rakentavat teoksiin dualistisen villin luonnon ja ihmisen luoman teknillis-kristillisen järjestyksen välisen kamppailun. Termi ekofeminismi on kuitenkin lanseerattu vasta 1970-luvulla, kun taas Kallas kirjoitti ekofeminiinistä ajattelua muistuttavat teoksensa jo noin 40 vuotta aikaisemmin.

Mielestäni kyseenalaista on kuitenkin se, kritisoivatko Kallaksen teokset todella patriarkaalista sukupuolijärjestystä. Vaikka Kallas kirjoittaakin tietoisesti uudenlaista naiskuvaavaa, *Sudenmorsiamessa* tällainen nainen tuhoutuu ja *Pyhän joen koston* taas joki on melkoisen abstrakti naisen symboli. Kummassakin teoksessa alun järjestys palautetaan lopussa.

Sudenmorsiamessa Aalo on se, joka kapinoi vallalla olevaa järjestystä vastaan astumalla uuteen maailmaan susien luo – yhteisöön, jossa aggressiivisuus ja himot ovat naisellekin sallittuja. Kuten Gilbert ja Gubar toteavatkin klassikkotutkielmassaan *The Madwoman in the Attic*, on puuduttavaa ja loppuun kuluttavaa kuulua patriarkaaliseen yhteisöön, jonka mukaan naisen täytyy käyttäytyä kuin enkeli, välttääkseen sen ainoan toisen mahdollisuuden, eli pedoksi leimautumisen⁸⁹. Tämä vastaa hyvin *Sudenmorsiamen* yhteisön näkemystä Aalon sudeksi muuttumisesta, mutta Aalon kannalta katsottuna pedoksi muuttuminen ei ole pahasta vaan uutta ja innostavaa. Asetelma kaiken lisäksi käännetään vielä lopussa pääläelleen, kun kyläläiset itse esitetään eläimellisinä petoina ja kertojakin toteaa: ”*Homo homini lupus.*”⁹⁰ Kertojan osuus on myös otettava huomioon: kertoja välittää lukijalle Aaloo kohtaan tuntemansa myötätunnon ja Metsän henkeä kohtaan tuntemansa

⁸⁶ S, 269

⁸⁷ Ekofeminismillä tarkoitetaan liikettä, joka pyrkii liittämään yhteen feminismin ja ympäristötietoisuuden. Keskeistä on käsitys siitä, että naisen ja luonnon alistamisen välillä on monia tärkeitä yhteyksiä. Nämä yhteydet voivat olla esimerkiksi symbolisia, teoreettisia, historiallisia tai kokemusperäisiä. Sekä luonnon että naisten alistus perustuu samalle pohjalle: hierarkkiselle arvoajattelulle ja vastakohtia painottavalle ja poissulkevalle dualismille. (Kostkowska 2006, 151-152.)

⁸⁸ Melkas 2006, 256

⁸⁹ Gilbert ja Gubar 1979, 2029

⁹⁰ S, 283

ihailun⁹¹. ”Kylänämmät”⁹² kertoja taas esittää silmittöminä petoina päinvastoin kuin sudet. Aalon kohtalo on kuitenkin kuolla, mikä palauttaa alun järjestyksen kyläyhteisöön.

Lopulta *Sudenmorsian* onkin ehkä luettavissa luonnon ja vapauden ylistyksenä kuten *Pyhän joen kostokin*. Aalo sinetöi itse kohtalonsa jäämällä suden ja ihmisen puolivaiheille: vaikka hän on löytänyt uuden roolin ja yhteisön, hän ei kuitenkaan päästä kokonaan irti äidin ja vaimon roolistaan vaan käy kotona hoitamassa lastaan ja vaimon velvollisuuksia. *Pyhän joen kostossa* ihminen elää luonnon – joen – kanssa sopusoinnussa, kunnes paikkakunnalle saapuu uusi mies, valloittaja, joka haluaa valjastaa, kahlita ja muokata luontoa mielensä mukaiseksi. Tässä mielessä mies, ei nainen, nousee yhteisön vallalla olevaa järjestystä vastaan. Dörffer ei kuitenkaan usko joen ryhtyvän vastaiskuun, ja joen kosto onkin osoitus joen omasta tahdosta ja alusta asti esillä olleesta vapauden halusta ja kostonhimoisuudesta. Ratkaiseva ero teosten välillä onkin se, että Aalo löytää oman halunsa ja tuhoutuu, kun taas joen ainoa tahto, asetelman ennallaan säilyttäminen, vaikuttaa alusta asti säilyvän kehittymättömänä.

Rojola kirjoittaa, että *Sudenmorsian* on kytkeyty ”eurooppalaisen modernin romaanin virtaan” ja, että sitä on kutsuttu jopa ”esipsykoanalyttiseksi romaaniksi”⁹³. Kun mukaan lisätään vielä ekomodernismi, voidaan todeta, että Kallas oli kaiken kaikkiaan edelläkävijä: hän ei ehkä onnistunut uudistamaan tai jättämään taakseen koko arkaaista sukupuolijärjestelmää (olettaen, että hän siihen yleensäkkään pyrki), mutta hän muokkasi vanhoista aineksista jotain uutta.

⁹¹ Lappalainen 1992, 163

⁹² S, 278

⁹³ Rojola 1992, 134

5. Lähteet

Gilbert, Sandra M; Gubar, Susan (2001) [1979]: *The Madwoman in the Attic: The Woman Writer and the Nineteenth-Century Literary Imagination*. Teoksessa *The Norton Anthology of Theory and Criticism* (toim. Leitch, Vincent B.). WW Norton, New York.

Grünthal, Satu (1997): *Välkkyvä virran kalvo: suomalaisten kaunokirjallisten balladien motiivit*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.

S = Kallas, Aino (1928): *Sudenmorsian: hiidenmaalainen tarina*. Otava, Helsinki.

PJK = Kallas, Aino (1930): *Imant ja hänen äitinsä. Pyhän joen kosto*. Otava, Helsinki.

Kostkowska, Justyna (2006): ‘The Sense of Taking Part’: Feminist Environmental Ethics in the Poetry of Wislawa Szymborska. Julkaisusta Slavonica, Vol. 12. Maney Publishing, Lontoo.

Laitinen, Kai (1995): *Aino Kallaksen mestarivuodet: tutkimus hänen tuotantonsa päälinjoista ja taustasta 1922–1956*. Otava, Helsinki.

Lappalainen, Päivi (1992): Jotakin vanhaa, jotakin uutta. Teoksessa *Vampyyrinainen ja Kenkuinniemen sauna: suomalainen kaksikymmenluku ja modernin mahdollisuus* (toim. Onnela, Tapio). Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.

Melkas, Kukku (2000): Sopimaton käsikirjoitus. Teoksessa *Satimen hirmuhetket* (toim. Rojola, Lea; Viikari, Auli). Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.

Melkas, Kukku (2006): *Historia, halu ja tiedon käärme Aino Kallaksen tuotannossa*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.

Melkas, Kukku (2008): Apokalypsista uuteen luonnonjärjestykseen. Teoksessa *Äänekäs kevät: Ekokriittinen kirjallisuudentutkimus* (toim. Lahtinen, Toni; Lehtimäki, Markku). Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.

Rojola, Lea (1992): ”Konsa susi olen, niin suden tekojakin teen.” Uuden naisen uhkaava seksuaalisuus Aino Kallaksen Sudenmorsiamessa. Teoksessa *Vampyyrinainen ja Kenkuinniemen sauna: suomalainen kaksikymmenluku ja modernin mahdollisuus* (toim. Onnela, Tapio) Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.

Soper, Kate (2000): *Naturalized Woman and Feminized Nature*. Routledge, London & New York.

Williams, Raymond (2003) [1980]: *Luontokäsitykset*. Teoksessa *Luonnon poliittisuus. Mikä on uutta?* (toim. Haila, Yrjö; Lähde Ville). Vastapaino, Tampere.